

X 247-394

A' φάση μονομαχίας – «Άγνοια» στ. 247-295

248-59: Ο λόγος του Έκτορα (α' ενότητα): Πρόκειται για τον τυπικό διάλογο πριν από τη σύγκρουση. Ο Έκτορας μιλά με αξιοπρέπεια, ευγένεια και μελαγχολική διάθεση., κερδίζει τη συμπάθεια των ακροατών. Δεν καυχείται, ούτε απειλεί και ομολογεί με ειλικρίνεια τον προηγούμενο φόβο του, αλλά και την απόφασή του να αγωνιστεί μέχρι θανάτου. Η πρότασή του είναι ένας κώδικας τιμής και μια αυτονόητη συνήθεια, στα πλαίσια των θρησκευτικών αντιλήψεων, να παραδίδονται οι νεκροί για ταφή στον αντίπαλο (πολιτιστικό στοιχείο). Ο Έκτορας φοβάται τον εξευτελισμό. Η πρότασή του είναι βέβαια κάτι αυτονόητο, όμως γίνεται για να δώσει μεγαλύτερη δραματικότητα στη συμπεριφορά του Αχιλλέα που θα παραβιάσει αυτούς τους ιερούς κανόνες και θα προκαλέσει την οργή των θεών (ύβρις).

260-72: Η σκληρή απάντηση του Αχιλλέα (β' ενότητα): Σε μεγάλη αντίθεση με τον Έκτορα, ο Αχιλλέας με το λόγο του και τη στάση του δείχνει υπερβολική σκληρότητα, μεγάλη αγριότητα και τρομερό μίσος. Με «άγριο βλέμμα» κοιτά τον αντίπαλο και αρνείται κάθε μορφή συμφωνίας. Εναντιώνεται στις θρησκευτικές συνήθειες της εποχής (φυσικά και στους θεούς) και στην πολεμική δεοντολογία, επειδή νιώθει μεγάλο μίσος για τον αντίπαλο και έχει και τη στήριξη της θεάς Αθηνάς.

262-67: διπλή παρομοίωση για το μίσος του Αχιλλέα και σχήμα αδυνάτου (όσο αδύνατο είναι να αλλάξουν οι νόμοι της φύσης, τόσο αδύνατο είναι να γίνει και οποιαδήποτε συμφωνία μεταξύ τους).

268κ.ε.: Με αρκετή ειρωνεία ο Αχιλλέας συμβουλεύει κιάλας τον αντίπαλο. Με αλαζονικό τρόπο και σιγουριά διατυπώνει ως προδικασμένο το αποτέλεσμα της μονομαχίας. Η συμμετοχή της Αθηνάς, την οποία διατυμπανίζει ότι την έχει στο πλευρό του, κάνει πιο βέβαιη την προφητεία του και κάμπτε πιο αποτελεσματικά το ηθικό του αντιπάλου. Τέλος, αναφέρει ότι θα πάρει εκδίκηση όχι μόνο για τον Πάτροκλο, αλλά και για όλους όσους σκοτώθηκαν όσο απουσίαζε από τη μάχη (έκφραση ενοχής 271-2).

261-95: Η κονταρομαχία (γ' ενότητα): Η σημαντικότερη σύγκρουση του έπους δίνεται με ιδιαίτερα λιτό τρόπο (ένα χτύπημα με το κοντάρι και ένα με το ξίφος από κάθε ήρωα). Η μονομαχία γίνεται αρχικά από μακριά, με κοντάρια.

276: έμπρακτη συμπαράσταση της Αθηνάς στον Αχιλλέα, προκλητική μεροληψία.

Ο Έκτορας παίρνει θάρρος και απευθύνεται στον Αχιλλέα με προκλητικά και ειρωνικά λόγια και, όταν βλέπει ότι ο Αχιλλέας έχει αστοχήσει, αρχίζει να τρέφει ελπίδες. Τον ειρωνεύεται για την αστοχία του, αναφέρει ότι κατάλαβε την πονηριά του (282), τον προκαλεί θαρραλέα να τον χτυπήσει κατάστηθα και εύχεται στον εαυτό του να ευστοχήσει.

287-88: επική ειρωνεία που κάνει τον Έκτορα ακόμα πιο τραγικό πρόσωπο για τους ακροατές.

Ρόλος Αθηνάς (Θεϊκός δόλος): κάθε προσπάθεια για ηθική αξιολόγηση της θεϊκής δράσης είναι περιττή και άστοχη, γιατί οι θεϊκές ενέργειες δεν μπαίνουν στη διαδικασία της αρνητικής ή θετικής αποτίμησης. Έτσι, η θεά Αθηνά δε μειώνεται ηθικά και η δόλια συμπεριφορά της δεν μπορεί να θεωρηθεί μεμπτή, γιατί είναι πέρα από όλα αυτά (Διάβασε σχετικά και στην προηγούμενη ενότητα για το ρόλο των Θεών).

Οι ανθρώπινες δυνατότητες απέναντι στην καταστροφική δύναμη των θεών είναι περιορισμένες αλλά όχι ανύπαρκτες. Ο άνθρωπος διατηρεί ένα είδος εσωτερικής ελευθερίας που του επιτρέπει να αντιστέκεται στη «δαιμονική» δραστηριότητα των Θεών, και αν δεν το κατορθώσει, η ευθύνη βαρύνει τον ίδιο. Έτσι, όσες φορές πέφτει θύμα του κακού δαίμονα, είναι γιατί τον κυριεύει η αλαζονεία του. Εξάλλου οι Θεοί συνήθως προειδοποιούν, στέλνουν σημάδια της επερχόμενης καταστροφής (π.χ. ο Απόλλωνας προειδοποίησε τον Πάτροκλο). Όμως οι άνθρωποι αδιαφορούν γι' αυτά τα σημάδια και δίνουν την ευκαιρία στην Άτη να τους θολώσει το μυαλό και να τους αφαιρέσει την ευθυκρισία. Έτσι, φτάνουν στην Ύβρη και τότε οι Θεοί για να αποκαταστήσουν τη διασαλευμένη ισορροπία του κόσμου, τιμωρούν τους υβριστές. Έτσι, η καταστροφική δράση των Θεών σ' αυτή την περίπτωση λειτουργεί ως θεϊκή δικαιοσύνη.

B' φάση μονομαχίας – «Γνώση» και Θάνατος του Έκτορα στ. 296-394

Ενότητες: α) 296-305: Ο Έκτορας συνειδητοποιεί την τραγική του μοίρα

β) 306-336: Η μάχη με τα ξίφη και ο θάνατος τραυματισμός του Έκτορα

γ) 337-366: Η παράκληση, τα προφητικά λόγια και ο θάνατος του Έκτορα

δ) 367-394: Πρώτος διασυρμός του Έκτορα. Θρίαμβος του Αχιλλέα.

297κ.ε.: Δραματικός μονόλογος Έκτορα: αντιλαμβάνεται το δόλο της Αθηνάς, διαπιστώνει ότι θα πεθάνει και με αξιοπρέπεια δέχεται τη μοίρα του. Συνειδητοποιεί ότι και ο Δίας και ο Απόλλωνας τον εγκατέλειψαν, αφού έτσι ήταν γραμμένο από τη μοίρα. Δε διαμαρτύρεται, απλά εκφράζει με πίκρα τη βεβαιότητα του θανάτου του (297). Αποδέχεται τη μοίρα του, χωρίς να κρίνει τους Θεούς. Κατονομάζει την Αθηνά (298), το Δία και τον Απόλλωνα (301-2), χωρίς να χάσει την ευσέβειά του.

303-305: δε σταματά, όμως, να μάχεται και ως ήρωας δηλώνει ότι θα πεθάνει με ένδοξο τρόπο. Το χρέος του τώρα πια είναι η υστεροφημία. Δεν καταρρέει λόγω της βεβαιότητας του θανάτου, αντίθετα λυτρώνεται από το φόβο του θανάτου και επιλέγει να πεθάνει ένδοξα («κάτι μέγα θα πράξω»)για να τον θυμούνται οι επόμενες γενιές. Είναι η κορυφαία στιγμή ανδρείας του Έκτορα.

308-11: ομηρική παρομοίωση με την οποία παραστατικά τονίζεται η κορυφαία στιγμή της ανδρείας. Αναφορικό μέρος: σαν περήφανος, ορμητικός, άγριος και απρόμητος αετός που ορμά από τον ουρανό στην πεδιάδα να αρπάξει κάποιο λαγό ή κάποιο αρνί. Δεικτικό μέρος: έτσι όρμησε και ο Έκτορας, αφού έσυρε το ξίφος. Κοινός όρος: η ορμητικότητα. Ο ποιητής τονίζει ότι ο Έκτορας δεν είναι πια το φοβισμένο θύμα, αλλά απρόμητος, ορμητικός πολεμιστής, απαλλαγμένος από το φόβο του θανάτου. Το ηρωικό του μεγαλείο υπογραμμίζεται από τον άνισο αγώνα που δίνει, καθώς πολεμά ολομόναχος τον Αχιλλέα και την Αθηνά.

312-15: παραστατική οπτική και κινητική εικόνα

317-19: ομηρική παρομοίωση. Όπως λάμπει το λαμπρό αστέρι Αποσπερίτης, έτσι έλαμπε και η αιχμή του δόρατος του Αχιλλέα.

322 κ. ε.: Ο Αχιλλέας ξέρει καλά την πανοπλία του Έκτορα, αφού ήταν δική του, και τον χτυπά στο ακάλυπτο σημείο. Ο θάνατος δεν είναι ακαριαίος, αφού ο Όμηρος (για δεύτερη φορά) θέλει τον ετοιμοθάνατο να μιλάει. Άλλωστε, ο ετοιμοθάνατος Έκτορας πρέπει να ακούσει τις σκληρές αποφάσεις του Αχιλλέα για την τύχη του σώματός του.

331-35: Ο Αχιλλέας αναφέρει το όνομα του Πάτροκλου, αφού γι' αυτόν πολεμά τώρα. Κάνει το χρέος του και γι' αυτό τον έχει πιάσει εκδικητική μανία. Μιλά προκλητικά και με πολύ σκληρό τρόπο στον ετοιμοθάνατο, αναφέροντας ότι ο Πάτροκλος θα έχει τιμητική ταφή, όχι όμως ο Έκτορας.

338-43: Ο Έκτορας τον ικετεύει στο όνομα της ζωής του και των γονιών του να δεχτεί τα ανταλλάγματα που θα του δώσει ο Πρίαμος και η Εκάβη, για να πάρουν το νεκρό του σώμα, προκειμένου να το θάψουν.

345-55: Φτάνοντας στην υπερβολή εκδηλώνει το άσβεστο μίσος του και αρνείται τα δώρα. Μάλιστα αναφέρει με ακόμα πιο σκληρά λόγια ότι το σώμα του νεκρού θα το κατασπαράξουν τα αγρίμια.

356 κ.ε.: Προειδοποίηση Έκτορα ότι η υβριστική συμπεριφορά του Αχιλλέα θα εξοργίσει τους Θεούς. Με την προφητεία του, προοικονομείται ο θάνατος του Αχιλλέα από τον Πάρη και τον Απόλλωνα, καθώς και το ότι δε θα έχει συμμετοχή στην άλωση της Τροίας.

Όπως ο ετοιμοθάνατος Πάτροκλος είχε προφητεύσει το θάνατο του Έκτορα, τώρα ο ετοιμοθάνατος Έκτορας προφητεύει το θάνατο του Αχιλλέα.

358-60: προσωποποιημένη η ψυχή με μορφή πουλιού, θρηνεί για τη μοίρα της και ξεκινάει για τον Άδη.

365-66: Σε πιο ήπιο τόνο μονολογεί ο Αχιλλέας, αφού γνωρίζει ότι και το δικό του τέλος πλησιάζει. Αυτά τα λόγια του δε θυμίζουν τον αλαζονικό και ανάληγτο Αχιλλέα. Είναι λόγια ανθρώπου που τον αγγίζει ο θάνατος.

367 κ. ε.: Αρχίζει η σκύλευση και ο πρώτος διασυρμός του Έκτορα, που συμπληρώνεται από τη σκληρή σκηνή των Αχαιών που μπήγουν τα δόρατά τους στο νεκρό του σώμα.

382-84: Η μοίρα της Τροίας είναι συνδεδεμένη με τη μοίρα του Έκτορα και έτσι ο Αχιλλέας υποθέτει ότι ίσως οι Τρώες τώρα παραδοθούν. Υπάρχει όμως και η πιθανότητα να συνεχίσουν να αγωνίζονται.

385 κ. ε.: Ξαφνικά θυμάται το χρέος του, δηλαδή το νεκρό φίλο του στον οποίο πρέπει να αποδώσει τις τιμές που του αξίζουν. Η σκέψη του Πάτροκλου να παραμείνει άκαυτος και άταφος συγκρατεί τον Αχιλλέα από το αγωνιστικό του πάθος και τον φέρνει μπροστά στην υποχρέωσή του στο νεκρό φίλο του και στην απόδοση νεκρικών τιμών. Έτσι, παίρνει πίσω το πρόσταγμα του στους Αχαιούς για επίθεση.

3993-94: εξύψωση του Έκτορα και ταυτόχρονα μεγέθυνση του θριάμβου του νικητή ενός τόσο σπουδαίου ήρωα.

Αξιολόγηση νίκης Αχιλλέα:

Η Αθηνά διευκολύνει έμπρακτα τη νίκη του Αχιλλέα, χρησιμοποιώντας δόλο. Ο Αχιλλέας και δέχεται και διατυμπανίζει τη βοήθεια της θεάς. Από την άλλη πλευρά, ο Έκτορας δεν παραπονιέται παρόλο που διαπιστώνει την εγκατάλειψή του από τους θεούς και την υποστήριξη του Αχιλλέα από την Αθηνά. Επιλέγει να πεθάνει γενναία, χωρίς να προσπαθήσει να μειώσει τον αντίπαλό του.

Για τη νίκη, λοιπόν, δεν είναι αρκετή η ανδρεία, αλλά η ανθρώπινη δύναμη πρέπει να συνδυάζεται με τη θεϊκή βούληση. Οι άνθρωποι της ομηρικής εποχής δεν μπορούσαν να φανταστούν ότι ένας άνθρωπος, όσο γενναίος κι αν είναι, μπορεί να νικήσει ένα μεγάλο ήρωα χωρίς τη συμπαράσταση κάποιου θεού. Ωστόσο, η παρουσία της Αθηνάς δε μειώνει την προσωπική αξία του Αχιλλέα, ούτε τη σπουδαιότητα του επιτεύγματός του. Αντίθετα, η θεϊκή συμπαράσταση τον εξυψώνει και του δίνει μεγαλύτερη αξία: για να τον τιμά ένας θεός με τη βοήθειά του, σημαίνει ότι τον έχει ξεχωρίσει κι έχει εκτιμήσει τις αρετές του.

Ομοιότητες και διαφορές θανάτου Πατρόκλου και Έκτορα:

Ομοιότητες: 1. και στους δυο θανάτους πρωταγωνιστεί κάποιος θεός, που συμμετέχει αυτοπροσώπως, χρησιμοποιώντας τις δυνάμεις του ύπουλα.

2. και οι δυο ήρωες που σκοτώνονται φορούν την πανοπλία του Αχιλλέα.

3. και οι δυο νικητές επαίρονται για τη νίκη τους.

4. και οι δυο νικημένοι, λίγο πριν πεθάνουν, μαθαίνουν ότι το νεκρό τους σώμα θα ατιμαστεί.

5. Και οι δυο ετοιμοθάνατοι προφητεύουν το θάνατο του αντιπάλου τους.

6. και για τους δύο θανάτους χρησιμοποιείται η εικόνα της προσωποποιημένης ψυχής που κατεβαίνει στον Άδη.

7. και στους δυο θανάτους το θανατηφόρο χτύπημα δίνεται με το κοντάρι.

8. και οι δυο νικητές επαίρονται για το κατόρθωμά τους σα να είναι αποκλειστικά δικό τους.

Διαφορές: 1. στο θάνατο του Πατρόκλου συμμετέχει κι ένας θνητός (Εύφορβος).

2. Ο Πάτροκλος υφίσταται την ατίμωση της αφαίρεσης των όπλων ζωντανός, ενώ ο Έκτορας γυμνώνεται αφού ξεψυχήσει.

3. Ο Έκτορας ικετεύει να δοθεί το νεκρό του σώμα για ταφή. Δε συμβαίνει κάτι τέτοιο με τον Πάτροκλο.

4. Το νεκρό Πάτροκλο τον παίρνουν οι Αχαιοί και τον θρηνούν ακατάπαυστα. Ο νεκρός Έκτορας διασύρεται από τους Αχαιούς και τον Αχιλλέα.

5. Ο Πάτροκλος τιμωρείται για την ύβρη που διέπραξε, ενώ ο Έκτορας τιμωρείται γιατί σκότωσε τον Πάτροκλο πέφτοντας θύμα της εκδικητικής μανίας του Αχιλλέα.